

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

РОМАНЕНКО Марина Володимирівна - кандидат юридичних наук Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.95

В статті представлений огляд правових і організаційних основ соціального забезпечення працівників поліції. Розглянуті недоліки та прогалини законодавства по соціальному забезпеченню поліцейських. Визначені проблеми практичної реалізації положень Закону України «Про Національну поліцію» по соціальному забезпеченню поліцейських, в тому числі визначені особливості розподілу службового часу поліцейських, умови компенсації часу роботи поліцейських, котрі виконували службові обов'язки в вихідні, святкові та неробочі дні, порядок забезпечення поліцейських житлом. Як наслідок, автором запропоновано внесення змін до діючого законодавства, котрі, в разі їх прийняття, повинні усунути проблеми соціального забезпечення поліцейських.

Ключові слова: соціальне забезпечення, поліція, працівник поліції, поліцейський, розподіл службового часу, умови компенсації часу роботи, забезпечення житлом, компенсація за найм житла.

Сьогодні в Україні триває процес докорінного реформування, який передбачає масштабні і принципові перетворення спрямовані на розбудову України як високорозвинутої, цивілізованої, демократичної та правової європейської держави. У зв'язку з цим виникає необхідність проведення науково обґрунтованого реформування системи виконавчої влади, переосмислення завдань, функцій та змісту діяльності правоохоронних органів та ре-

візування усталених алгоритмів і підходів до реалізації їх правоохоронної функції. Початковим етапом цього процесу, безсумнівно, можна вважати прийняття Закону України «Про Національну поліцію» [1] (далі – Закон).

Ставши на шлях реформування, Україна взяла на себе зобов'язання побудувати нову систему правоохоронних органів європейського зразка та забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини і громадянина, їх ефективний захист. У зв'язку з цим були визначені головні першочергові цілі реформування МВС, серед яких демілітаризація МВС, скорочення значної кількості органів, підрозділів і служб зі спорідненими, дублюючими завданнями та функціями, розроблення дієвих засобів та механізмів контролю за діяльністю правоохоронців, підвищення довіри населення до діяльності правоохоронних органів та окремих правоохоронців [2].

Безперечно, вжиті заходи реформування, зокрема, створення Національної поліції України є важливими, потрібними і актуальними в сучасних умовах. Між тим ефективність діяльності новоствореної системи МВС та Національної поліції, зокрема, залежить не лише від факторів зовнішнього середовища та нових підходів до системи управління, а перш за все, ефективність залежить від дій персоналу в конкретних умовах, реалізації розроблених планів, до-

сягнення певних цілей правоохоронного відомства. Закон України «Про Національну поліцію» передбачає нові підходи до здійснення процедури добору та призначення на посаду поліцейського, створення та залучення до цього процесу поліцейських комісій, нові процедури проведення атестування поліцейських, оновлені умови проходження служби в поліції та ін. [1]. Все вище перелічене, без сумніву, позитивно відіб'ється на формуванні міцного кадрового складу органів поліції. Разом з тим, для успішного виконання стратегічних завдань у напрямку здійснення правоохоронної діяльності поряд із якісним добором, не менш важливим є здійснення ефективного управління персоналом, де першочергового значення набуває врахування чинників, які впливають на ефективність та продуктивність праці, а також на загальне ставлення працівника до виконання покладених на нього завдань. Визначальним фактором, який формує інтерес працівника до ефективного виконання трудових обов'язків, є належний рівень соціально-правового забезпечення. Це повною мірою стосується і працівників поліції, які під час виконання службових завдань зазнають значних фізичних, психологічних та емоційних перевантажень.

Слід зазначити, що комплексних, ґрунтовних наукових досліджень, присвячених цьому питанню, дотепер проведено не було. Саме цим обумовлена актуальність дослідження соціального забезпечення працівників органів поліції.

Беззаперечним досягненням вищезначеного Закону можна вважати адаптацію його положень до норм трудового законодавства України в частині розподілу службового часу та встановлення для поліцейських п'ятиденного робочого тижня. Ст. 91 Закону визначено, що для поліцейських встановлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями [1]. Водночас виникає питання тривалості робочого дня поліцейського, про що конкретно в Законі не зазначено. У ст. 50 Кодексу законів про працю України визначено, що нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин

на тиждень, а статтею 52 цього ж Кодексу встановлено, що при п'ятиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності, які затверджує власник або уповноважений ним орган за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації з додержанням установленної тривалості робочого тижня [3]. Таким чином, на сьогоднішній день відкритим залишається питання безпосередньої тривалості робочого дня працівників поліції, що, у свою чергу, може призвести до порушень права поліцейського на відпочинок, негативно позначитися на ефективності виконання покладених на працівників поліції обов'язків, надмірної напруги та погіршенні соціально-психологічного клімату у робочих колективах поліцейських, виснаженості та згодом навіть емоційного вигорання поліцейських тощо.

Також п. 4 ст. 91 Закону визначено, що вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків, у свою чергу, положеннями п.5. ст. 91 визначено, що поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку в порядку компенсації надається протягом двох наступних місяців [1]. Аналізуючи відповідні норми Кодексу законів про працю України, автор доходить до висновку про наявність деяких розбіжностей, оскільки статтею 72 Кодексу законів про працю України передбачено, що робота у вихідний день може компенсуватися, за згодою сторін, наданням іншого дня відпочинку або у грошовій формі у подвійному розмірі, а ст. 107 визначено, що робота у святковий і неробочий день оплачується у подвійному розмірі, а працівникам, які одержують місячний оклад, - у розмірі одинарної годинної або денної ставки зверх окладу, якщо робота у святковий і неробочий день проводилася у межах місячної норми робочого часу, і в розмірі подвійної годинної або денної ставки зверх

окладу, якщо робота проводилася понад місячну норму [3]. Враховуючи вищезазначене, виникає обґрунтоване питання, на яких правових підставах працівників поліції позбавили можливості на власний розсуд обирати вид компенсації за виконання службових обов'язків у вихідні, святкові та неробочі дні. Це питання дійсно є актуальним, по-перше, з огляду на напружений графік роботи працівників органів поліції, який фактично може не надати можливості поліцейському скористатися «вільним часом» у продовж наступних двох місяців. По-друге, з огляду на незрозумілий механізм обліку відпрацьованих поліцейським вихідних або святкових днів, що, у свою чергу, може призвести до того, що реалізувати дану норму буде майже неможливо.

Окрему увагу також привертають положення Закону, які передбачають житлове забезпечення поліцейських. Згідно з п. 1 ст. 96 Закону поліцейські забезпечуються житлом на підставах і в порядку, визначених житловим законодавством [1]. Аналізуючи норми житлового законодавства, зокрема Житлового Кодексу України, який покликаний сприяти забезпеченню права громадян на житло, ефективному використанню та охороні житлового фонду [4], перше, що викликає здивування та занепокоєння застарілість норм та формулювань визначених у Кодексі. На нашу думку, формулювання, які застосовуються в Житловому Кодексі (нині діючому), хоча і не втратили своєї законної чинності, втратили свою актуальність та фактично роблять незрозумілими та недієвими норми даного нормативного акту. Найвні у ньому формулювання на зразок «порядок, передбачений законодавством Союзу РСР», є незрозумілими ані для поліцейських, які у переважній більшості мають вищу юридичну освіту, ані для пересічних громадян, які не мають досвіду у галузі юриспруденції, але право на житло яких є гарантованим не лише зазначеним вище Кодексом, а й Конституцією України [ст. 47, 5]. Між тим п.2. ст. 96 Закону передбачено, що поліцейським, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлова площа надається в

першочерговому порядку [1], але в Законі не зазначена обов'язковість та необхідність внесення таких осіб до Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Натомість у ст. 34 Житлового Кодексу наголошується на тому, що громадяни, які потребують поліпшення житлових умов, обов'язково беруться на облік для одержання житлових приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду [4] та вносяться до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, порядок ведення якого передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2011 р. [6, 7]. Ще однією прогалиною Закону можна вважати те, що в ньому не вказаний порядок взяття працівників органів поліції на облік як осіб, які потребують поліпшення житлових умов. Ст. 39 Житлового Кодексу Української РСР визначено, що особи беруться на облік потребуючих поліпшення житлових умов за місцем проживання або за місцем роботи [4]. У зв'язку з цим виникає питання, де саме та яким чином повинні братися на облік працівники органів поліції, які потребують поліпшення житлових умов. Саме тому визначення порядку взяття працівників органів поліції на облік є необхідним для забезпечення ефективної реалізації права поліцейських на отримання житла, оскільки незрозумілість та неоднозначність у викладенні положень Закону фактично унеможливають реалізацію цього права. Спірним, на думку автора, також є положення, викладене у п. 5 ст. 96 Закону, де вказано, що керівники органів поліції мають право виплачувати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають житло, компенсацію за найм у розмірі, що не перевищує трьох мінімальних заробітних плат, визначених на 1 січня відповідного календарного року [1]. Неоднозначність у цьому питанні викликає формулювання «мають право виплачувати», оскільки незрозумілими є підстави та умови, за якими дана компенсація підлягає виплаті або навпаки які виключають її. Тому, на перший погляд, приваблива ідея виглядає не дуже вдалою, оскільки

виникає питання доцільності зазначення цього положення у Законі, якщо воно не несе за собою обов'язкового характеру виконання. Окрім цього, це положення може в подальшому провокувати виникнення певних корупційних проявів та механізмів маніпулювання керівниками щодо підлеглих.

Викликає запитання норма, визначена п.6. ст. 105 Закону, відповідно до якої комунальні та приватні підприємства можуть виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції [1]. Знову ж таки не зрозумілими є умови надання фінансової та матеріально-технічної допомоги органам та підрозділам поліції. Законодавець не зазначає, яким саме органам та підрозділам поліції, за яких умов та на які саме потреби можуть бути виділені гроші, у яких обсягах та з якою періодичністю. Дане положення призведе до збільшення корупційних ризиків з огляду на сутність та зміст діяльності комунальних і приватних підприємств, і зважаючи на те, що і перші й другі є прибутковими організаціями, діяльність яких перш за все спрямована на отримання доходу,

У цілому соціальне забезпечення працівників органів поліції, передбачене Законом, є прогресивним та доволі вдалим, однак окремі положення потребують невідкладного перегляду та доопрацювання, у зв'язку з чим доцільно:

- вжити заходів щодо забезпечення належного нормативно-правового регулювання тривалості робочого дня поліцейського. Зокрема, у Законі закріпити норми тривалості робочого часу, які не суперечитимуть нормам, передбаченим трудовим законодавством;

- вжити заходів щодо забезпечення належного нормативно-правового регулювання можливості працівників органів поліції на власний розсуд обирати вид компенсації за виконання службових обов'язків у вихідні, святкові та неробочі дні, у зв'язку з чим доповнити п. 5 ст. 91 словами «або у грошовій формі відповідно до норм Кодексу законів про працю України»;

- вжити заходів щодо належного нормативно-правового закріплення механізму обліку використання робочого часу працівників органів поліції у вихідні, святкові та неробочі дні задля підвищення ефективності та достовірності здійснення процесу компенсації у будь-якому з її видів;

- внести доповнення до ст. 96 Закону України «Про Національну поліцію» щодо необхідності обов'язкового перебування поліцейських, які потребують поліпшення житлових умов на обліку осіб для одержання житлових приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду та внесення до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Зокрема, закріпити умови та порядок взяття працівників органів поліції на облік осіб для одержання житлових приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду;

- внести доповнення до п 2 ст.. 96 Закону України «Про Національну поліцію» словами «перебувають на обліку осіб для одержання жилих приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду та внесені до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов» та викласти її в наступній редакції «Поліцейським, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, перебувають на обліку осіб для одержання житлових приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду та внесені до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, житлова площа надається в першочерговому порядку»;

- вжити заходів щодо забезпечення належного нормативно-правового регулювання порядку виплати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають житло, компенсації за найм житла. У зв'язку з цим п. 5 ст.96 слова «мають право» замінити словом «забо`язані» та викласти в наступній редакції «Керівники органів поліції мають право виплачувати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять

АНОТАЦІЯ

У статті представлений огляд правових та організаційних основ соціального забезпечення працівників поліції. Розглянуто недоліки та прогалини законодавства щодо соціального забезпечення поліцейських. Визначено проблеми практичної реалізації положень Закону України «Про Національну поліцію» щодо соціального забезпечення поліцейських, зокрема визначено особливості розподілу службового часу поліцейських, умови компенсації часу роботи поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, порядок забезпечення поліцейських житлом. Як наслідок, автором запропоновано внесення змін до чинного законодавства, які, у разі їх прийняття, мають усунути проблеми соціального забезпечення поліцейських.

SUMMARY

The article provides an overview of the legal and institutional foundations of social welfare officers. The shortcomings and gaps in legislation on social security. Identify the problems of practical implementation of the provisions of the Law of Ukraine "On the national police" social welfare officers, including the identification features of the distribution of working hours of police, the conditions of compensation for the time of work of police officers who carried out duties on weekends, holidays and days off, the procedure of providing police housing. As a consequence proposed to amend the existing legislation, which, if adopted, should resolve the problems of social security police.

службу, і винаймають житло на підставі договору житлового найму, компенсацію за найм у розмірі, що не перевищує трьох мінімальних заробітних плат, визначених на 1 січня відповідного календарного року.

- положення п.б. ст. 105 виключити.

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 58-VIII // Голос України. – 2015. – № 142(6146)
2. Проект Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>
3. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971, додаток до № 50, ст. 375

4. Житловий Кодекс Української РСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983, Додаток до N 28, ст.573

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. –1996. – № 30. – ст.144.

6. Про Єдиний державний реєстр громадян, які потребують поліпшення житлових умов постановва Кабінету Міністрів України від 11 березня 2011 р. // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/238-2011-%D0%BF>

7. Про затвердження Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР Постанова Рада Міністрів УРСР від 11.12.1984 № 470 // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/470-84-%D0%BF>